

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Запорізький національний університет

***Анотація.** У статті розглянуто основні перешкоди та інструменти управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств в умовах повоєнного відновлення економіки України. Детально аналізуються основні перешкоди управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств в повоєнний період та шляхи їх подолання через вдосконалення управлінських стратегій, залучення інвестицій та розвиток міжнародних зв'язків.*

***Ключові слова:** зовнішньоекономічний потенціал; ефективність; управління; повоєнний період; конкурентоспроможність*

ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF MANAGING THE FOREIGN ECONOMIC POTENTIAL OF DOMESTIC ENTERPRISES IN THE POST-WAR PERIOD

***Abstract.** The article examines the main obstacles and tools for managing the foreign economic potential of enterprises in the context of post-war recovery of Ukraine's economy. It provides a detailed analysis of the key barriers to managing the foreign economic potential of enterprises in the post-war period and ways to overcome them through improving management strategies, attracting investments, and developing international relations.*

***Keywords:** foreign economic potential; efficiency; management; post-war period; competitiveness.*

Аналіз ефективності управління зовнішньоекономічним потенціалом вітчизняних підприємств у повоєнний період є критично важливим для швидкого відновлення економіки та інтеграції вітчизняних виробників у глобальні торгові мережі. Сьогодні українські підприємства стикаються з численними викликами, серед яких – руйнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, а також необхідність адаптації до змін на міжнародних ринках. Оцінка ефективності управлінських стратегій у зовнішній торгівлі дозволяє підприємствам оптимізувати свої операції, виявляти ключові проблеми та можливості для покращення конкурентоспроможності на глобальному рівні з урахуванням війни в Україні. Зростаючі потреби в диверсифікації ринків збуту, а також використання міжнародних інвестицій для відновлення виробничих потужностей підвищують актуальність питання ефективного управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств. У цьому контексті важливо виявити не лише внутрішні, але й зовнішні фактори, які впливають на результативність зовнішньоекономічної діяльності. Також необхідно враховувати зміни в політичному та економічному середовищі, що можуть серйозно впливати на експортні можливості вітчизняних підприємств. Дослідження ефективності управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємств дає змогу розробити стратегії для максимально ефективного використання ресурсів, зменшення економічних і політичних ризиків, а також зростання інтеграційних можливостей країни в глобальну економічну мережу. У повоєнний період така оцінка допомагає виявити ключові напрями для відновлення та розвитку, що дозволяє не лише стабілізувати економіку, але й закласти основу для її довгострокового зростання.

Управління зовнішньоекономічним потенціалом підприємства (УЗПП) – це сукупність управлінських заходів, спрямованих на ефективне використання всіх ресурсів і можливостей підприємства для здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Це включає в себе стратегічне планування, організацію та контроль за зовнішньоекономічними операціями, такими як експорт, імпорт, інвестиції, управління ризиками та фінансами, а також розробку та реалізацію маркетингових і логістичних стратегій на міжнародних ринках. Основною метою управління зовнішньоекономічним потенціалом є досягнення високої конкурентоспроможності підприємства на глобальному рівні, зростання його прибутковості та стабільності.

Визначимо п'ять основних інструментів УЗПП (табл. 1):

Таблиця 1 - Основні інструменти УЗПП

Інструмент	Характеристика
Стратегічне планування	Визначення цілей і напрямків зовнішньоекономічної діяльності підприємства, розробка довгострокових стратегій щодо виходу на міжнародні ринки, диверсифікації продукції, експорту та імпорту
Маркетингові інструменти	Проведення досліджень ринків, розробка маркетингових стратегій для просування продукції на міжнародні ринки, визначення каналів збуту та оптимізація ціноутворення
Фінансове планування та управління	Оцінка фінансових потреб для зовнішньоекономічної діяльності, залучення інвестицій, управління валютними та кредитними ризиками, фінансова підтримка експорту та імпорту.
Логістичні та транспортні інструменти	Оптимізація ланцюгів поставок, вибір надійних перевізників і постачальників, управління митними процедурами та забезпечення своєчасної доставки товарів.
Правове регулювання та контракти	Розробка та укладання міжнародних контрактів, дотримання законодавчих норм і стандартів міжнародної торгівлі, забезпечення правових аспектів зовнішньоекономічної діяльності.

Зазначені інструменти (табл. 1) є основою для ефективного УЗПП та допомагають забезпечити його конкурентоспроможність на глобальних ринках.

Аналіз факторів, що підвищують ефективність управління зовнішньоекономічним потенціалом вітчизняних підприємств, є необхідним для забезпечення їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках, особливо в умовах повоєнного відновлення. Одним із основних факторів є правильний аналіз зовнішнього середовища, що включає моніторинг політичної, економічної та правової ситуації в країні та на міжнародних ринках. Це дозволяє оперативнo адаптувати стратегії підприємства до змін у торгових угодах, митних регламентах та валютних курсах, що мають вплив на зовнішньоекономічну діяльність. Другим важливим фактором є розвиток міжнародних партнерств та інновацій. Встановлення стабільних зв'язків з іноземними постачальниками, дистриб'юторами та інвесторами дозволяє підприємствам диверсифікувати свої ринки збуту, зменшити залежність від одного ринку і підвищити стійкість до глобальних економічних змін. Крім того, інвестиції в новітні технології і цифрові платформи допомагають підвищити якість продукції, знизити витрати і забезпечити більш ефективну організацію зовнішньоекономічних операцій. Не менш важливим є оптимізація фінансових стратегій та управління ризиками. Крім того, стратегічне фінансування зовнішньоекономічної діяльності, залучення міжнародних інвестицій та забезпечення належного правового супроводу дозволяє знизити фінансові та правові ризики, що є критичними для стабільного розвитку в умовах зовнішньої економічної нестабільності.

Таблиця 2 - Основні перешкоди УЗПП в повоєнний період

Перешкоди	Характеристика	Шляхи вирішення
Дестабілізація економічної ситуації	Війна призвела до економічної кризи, руйнування підприємств та інфраструктури. Це створює невизначеність для бізнесу.	Відновлення економіки через державні інвестиції та міжнародну допомогу, сприяння стабільності фінансових ринків.
Пошкодження інфраструктура	Руйнування транспортної, енергетичної та логістичної інфраструктури ускладнює міжнародні операції.	Відновлення критичної інфраструктури через партнерство, залучення інвестицій в інфраструктурні проекти.
Фінансові обмеження	Нестабільність на валютних та фінансових ринках, відсутність доступу до міжнародних кредитів.	Створення сприятливих умов для кредитування підприємств, залучення міжнародних фінансових інститутів для інвестицій.
Відсутність міжнародних партнерів	Через політичні та економічні ризики міжнародні партнери можуть	Активне посилення дипломатичних відносин, укладання угод з новими міжнародними партнерами, розширення торгових зв'язків.

	відмовлятися від співпраці з українськими підприємствами.	
Низька конкурентоспроможність продукції	Невисока якість та застаріле обладнання, що знижує здатність підприємств бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку.	Інвестування в модернізацію виробництва, впровадження інноваційних технологій, покращення якості продукції.

Так, табл. 2 допомагає структурувати основні проблеми та шляхи їх вирішення, сприяючи більш ефективному управлінню зовнішньоекономічним потенціалом підприємств. Так, у «Зелена книга відновлення Запоріжжя: Дорожня карта відновлення міста» [1] конкретно визначені відповідальні департаменти м. Запоріжжя, щодо зменшення негативного впливу від зниження попиту на продукцію та послуги: Департамент економічного розвитку і торгівлі ЗОВА [2]; Департамент агропромислового розвитку ЗОВА [3]; Департамент культури та інформаційної політики ЗОВА [4]; Запорізька регіональна рада підприємців [5]; ТПП [6].

У повоєнний період для українських підприємств особливо важливою є оцінка ефективності управління зовнішньоекономічним потенціалом, оскільки вона дозволяє адаптуватися до змінюваного міжнародного середовища та максимально ефективно використовувати доступні ресурси. Підприємства стикаються з численними перешкодами, проте правильне стратегічне планування, технології та міжнародні партнерства може значно покращити конкурентоспроможність підприємств і сприяти їх інтеграції в глобальні торгові мережі. У цьому контексті розробка ефективних управлінських стратегій, орієнтованих на фінансову стабільність, інновації та оптимізацію логістичних процесів, є необхідною умовою для досягнення стійкого економічного зростання. Аналіз факторів, що підвищують ефективність управління зовнішньоекономічним потенціалом, дозволяє виявити ключові напрямки для відновлення та розвитку підприємств. У цьому контексті важливо враховувати зміни на міжнародних ринках, а також розвиток міжнародних партнерств. Застосування цих стратегій дозволить не лише стабілізувати економіку в умовах повоєнного відновлення, але й закласти основу для її довгострокового зростання, сприяючи активній інтеграції України в глобальну економічну мережу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зелена книга відновлення Запоріжжя: Дорожня карта відновлення міста / За загальною редакцією Жавжарова Т. Л. Запоріжжя: ГО "Екосенс". 2024. С. 67.
2. Департамент економічного розвитку і торгівлі ЗОВА. Офіційний сайт. URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/181/departament-ekonomichnogo-rozvitku-i-torgivli.html> (дата звернення: 06.01.2025).
3. Департамент агропромислового розвитку ЗОВА. Офіційний сайт. URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/182/departament-agropromislovogo-rozvitku.html> (дата звернення: 06.01.2025).
4. Департамент культури та інформаційної політики ЗОВА. Інформація для ознайомлення доступна за наступним посиланням. Офіційний сайт. URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/188/upravlinnya-kulturi-i-turizmu.html> (дата звернення: 06.01.2025).
5. Запорізька регіональна рада підприємців. Інформація для ознайомлення доступна за наступним посиланням. Офіційний сайт. URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/2101/pr> (дата звернення: 06.01.2025).
6. ЗАПОРІЗЬКА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА. Офіційний сайт. URL: <https://www.cci.zp.ua> (дата звернення: 06.01.2025).

Маркова Світлана Вікторівна – д.е.н., професор, професор кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Запорізький національний університет mrsvv2@gmail.com

Маказан Євгенія Василівна - к.е.н., доцент, доцент кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Запорізький національний університет

S. Markova - Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Business Administration and Management of Foreign Economic Activity, Zaporizhzhia National University

Ye. Makazan – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Business Administration and Management of Foreign Economic Activity, Zaporizhzhia National University